

Taevas niisama ilus nagu maalil

Kui filmioperaatoril juhtuvad huvitavad pilvetüübid kaadrisse vahel juhuslikult, siis maalikunstnikel on taevas oluline osa pildist.

Ain Kallis

Ohvriks langemine pole alati ebameeldiv, eriti kui langed n-ö professionaalse kretinismi ohvriks.

On juhtunud, et istun kinos – keegi hakkab just ligimest tapma – ja kogu saal lakkab hetkeks popkorni matsutamast, ise taban end aga kauneid kõrgrünkpilvi imetlemast.

Parema tulemuse nimel

Olen aru saanud, et filmides juhtuvad huvitavad pilvetüübid kaadrisse juhuslikult, kuid maalikunstnikel on taevas oluline osa pildist. Mida suuremad on nende teadmised atmosfääri olekutest, seda paremad töötulemused, kui nii võib kunsti puhul öelda.

Inglise üks suurimaid maastikumaalijaid John Constable väitis, et me ei näe midagi tõetruult, enne kui seda mõistma hakkame.

Tema ise tundis suurt huvi Luke Howardi pilvede klassifikatsiooni vastu ja ta päevikud olla kubisenud meteoroloogilistest terminitest. Ühe Constable'i pildi kohta kirjutas kriitik, et õhus näib olevat nii palju niiskust, et tahaks haarata vihmavarju järele.

Jan van Eyki "Ristilöömine" on haarav ka ilmateaduse seisukohalt – taevas maalil olevat kui esimene pilveatlas, ja seda 350 aastat enne Howardit. Ning pilvede liigid sobivat hästi ka suure reede ilma prognoosiks, sellise, nagu piiblis kirjas oli. Ainult et too ennustus kõlbaks Hollandi, mitte Lähis-Ida jaoks.

Kunstnikust teadlase Leonardo da Vinci kuulsa "Mona Lisa" taustaks pole aga lihtsalt taevas, vaid just põuasomp. Üks tema tähelepanekuid: udus näivad objektid olevat kaugemal kui tegelikult.

Möödunud sajandi teisel poolel hakati huvi tundma maalikunsti ning kliima suhete vastu. Seda valdkonda, mida teadusharuks oleks nagu palju nimetada, kutsutakse mõnel pool maastikumeteoroloogiaks.

Üks näide. Ameeriklane Neuberger analüüsis sellest vaatevinklist 12 000 maali 41 muuseumist USAs ja kaheksas Euroopa riigis, tehtud aastail 1400–1967.

Huvitav tõik – piltidel Britanniast polnud kordagi näha selget taevast, 48% maalidest oli taevas täispilves. Hulga vähem leiti pilvi Itaalia, Saksamaa ja Hispaania piltidelt. Nagu peaks ka olema.

Kõige pilvisem periood maalitud sajandite jooksul oli nn väike jääaeg (1550–1849).

Teine põnev uurimisteema on Claude Monet' pildid ning XX sajandi algusaastate Londoni ilmastik.

Brittide pealinn London on teatavasti kuulus oma udude poolest.

Kui n-ö tavakodanikele mõjusid niisked ilmad, eriti segu suitsust ning udust (sudu) rusuvalt, depressiivselt, isegi tapvalt, siis üllatavalt inspireeriv oli selline atmosfäär kunstiinimestele.

Oscar Wilde kirjutas, et inimesed näevad udusid mitte seepärast, et need on udud, vaid hoopis seetõttu, et poeedid ning maalikunstnikud on õpetanud armastama nende müstilist ilu. Ernst Gombrich lisas: "Londonis puudusid udud, enne kui Whistler oli neid maalinud."

Maastikumeteoroloogia

Monet aga armastas Londonit ainult talvel – siis oli pealinn eriti niiske. "Ilma uduta ei ole London ilus linn!" väitis kunstnik. Praeguseni on temalt säilinud kunstikogudes 95 pilti ainuüksi parlamendihoonest ning paarist sillast, muidugi udulooriga kaetuna.

Maastikumeteoroloogid uurivad Monet' pilte väga põhjalikult, püüdes nendelt määrata atmosfääri saastatust, nähtavust ning isegi Thamesi jõe veetaset aastail 1899–1905.

Ja seda kunstniku, kes oli üks kuulsamaid impressioniste, s.t mulje ajal loodud tööde põhjal! Meenub Wilde'i kuulus sentents: "Elu peegeldab kunsti rohkem kui kunst peegeldab elu."

Ka Eesti kunsti võiks uurida maastikumeteoroloogia meetoditega. Näiteks Kristjan Raua maali "Kalev kosjas" alusel võiks oletada, et meie esiesivanemate eluajal esines palju võimsaid rünkpilvi (Cumulus congestus).